

กว่าจะรู้ว่าวิจัย.....ก็ทำวิจัยเสร็จเสียแล้ว

ชัยफल รัชาม*

วันหนึ่งครูสมบุรณ์หอบแฟ้มเอกสารเกี่ยวกับการวิจัย ที่เพิ่งผ่านการอบรมมาหมาด ๆ ควบคู่กับแผนการสอนที่มีการบันทึกสิ่งที่พบเห็นประจำวันเกี่ยวกับนักเรียน พร้อมทั้งจะตอบคำถามของครูที่มองด้วยสายตาแง่ง ปนสงสัยว่า อะไรกันแน่ที่ทำให้คุณครูสมบุรณ์ มีความสุขกับการสอนเด็ก โดยจัดกิจกรรมสร้างความสุขทั้งผู้เรียนและผู้สอนอย่างยิ่ง

ก่อนหน้านั้นทั้งครูวิเชียร และครูเอียรก็เคยคิดปรึกษาหารือกันหลังจากได้อ่าน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาหมวดเดียว นับคำว่า วิจัย ได้ถึง 3 ครั้ง คงสรุปได้ว่าจำเป็นแน่นอน เราจะทำอะไรกันดี เพราะคำนี้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายการศึกษาไปแล้ว

และภาพที่เห็นครูแก่นจากคนที่เคยสนุกสนาน แต่พอมารเรียนปริญญาโท และต้องทำวิจัยอีกต่างหาก นอกจากต้องเรียนวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรแล้ว ครูแก่นก็กลายเป็นอีกคนที่ผิดไปจากเดิมมาก แล้วเราจะทำอะไรให้ครูของเราซึ่งส่วนหนึ่งก็ไม่ได้จบปริญญาตรีแต่ต้องหันมารับรู้เรื่องวิจัย

เมื่อมีความจำเป็นต้องจัดให้ครูรู้ และทำวิจัยให้ได้ ผู้บริหารโรงเรียนจึงเริ่มเสาะแสวงหาวิทยากรที่มีความรู้ มากประสบการณ์ และสำคัญก็คือพูดอย่างไร ไม่ให้ครูเครียดแล้วทำอะไรไม่ได้

* หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 5 ราชบุรี

ฟังแล้วหนาว.....

แต่เมื่อจำเป็นต้องจัด และคิดว่าเกิดประโยชน์แน่ ๆ ก็ได้จัดตารางอบรมเชิงปฏิบัติการขึ้นก่อนปิดภาค มีวิทยากร 3 คน ใช้เวลา 3 วัน คิดว่าถ้าได้ผลก็ค่อยมีกิจกรรมต่อเนื่องต่อไป

ครูเอียร์ซึ่งเป็นผู้บริหารระดับรองจากครูวิเชียร ยึดตลอดทั้งเดือนจากที่เคยเคร่งเครียดกับการบริหารจัดการมาก่อน แต่ภายหลังได้เชิญวิทยากรมาพูดเรื่องการวิจัยในชั้นเรียนเพียง 3 วัน แล้วครูเกือบทุกคนก็โล่งใจ ไม่เคร่งเครียด เหมือนครูแก่นที่กำลังเรียนปริญญาโทอยู่ต่างอำเภอ และต้องทำวิจัยเช่นเดียวกัน

ภาพรวมของการวิจัยจากที่ได้อ่านจากหนังสือพิมพ์และฟังผู้รู้พูดไว้ ความว่าประเทศไทยถ้าเปรียบเทียบกับประเทศที่เจริญแล้วเรามีนักวิจัยน้อยมาก ทำให้ไม่มีฐานทางวิชาการที่จะคิดประดิษฐ์หรือพัฒนาตนเอง ต้องพึ่งพาคนอื่นอยู่เรื่อยไป การวิจัยจะเป็นการหาคำตอบช่วยให้มีแนวทางในการแก้ปัญหาที่ชัดเจนหากทำวิจัยกันมาก ๆ แล้วเก็บอย่างมีระบบเราก็จะมีฐานความรู้ที่กว้างเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงได้กลายเป็นแรงขับให้การทำวิจัยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การอบรมวันแรก ๆ วิทยากรพูดให้กำลังใจกับครูทุกคนว่าไม่ยาก ให้แต่ละคนคิดถึงปัญหาจริง ๆ ในห้องเรียนแล้วลอง ตั้งชื่อเรื่อง ที่จะทำวิจัย จากการระดมความคิดที่ครูได้จากห้องเรียน นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ตรงประเด็น ยกตัวอย่าง เรื่องที่เสนอเข้ามาง่าย ๆ 4 เรื่อง คือ

1. โจทย์ปัญหาคณิตคิดโดยเด็ก

เรื่องนี้ปัญหาคือ เด็กแก้โจทย์ปัญหาไม่ได้ เพราะโจทย์จากหนังสือ ส่วนใหญ่ จะยกมาจากเรื่องที่อยู่ไกลตัว เด็กอ่านยังไม่รู้เรื่อง จึงให้เด็กช่วยกันคิดโจทย์ปัญหาขึ้นมาเอง

2. หาคำคล้องจองเพื่อฝึกอ่านตัวสะกดแม่ กก กต กบ

ปัญหาคือ เด็กอ่านคำที่มีตัวสะกดไม่ชัด จึงฝึกให้อ่านโดยเทียบกับคำคล้องจอง

3. สถานการณ์จำลองเพื่อสร้างความมั่นใจในการพูด

ปัญหาคือ เด็กไม่มีความกล้าหาญที่จะออกมาพูดในที่สาธารณะ

4. เสริมสร้างความมีระเบียบวินัยในตนเองโดยการเสริมแรง

ปัญหาคือ เด็กบางคนขาดระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน เช่น การเข้าคิวรับของ การมาเรียนตรงเวลา การเข้าห้องเรียนตรงเวลา การส่งงานตรงเวลา นิสัยชอบเอาเปรียบคนอื่น เป็นต้น

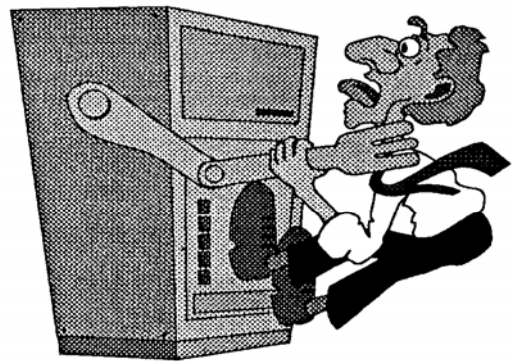
หลังจากหกชั่วโมงผ่านไป ครูก็ได้ตั้งชื่อแล้วโดยเริ่มต้นจากปัญหาในชั้นเรียน (Problem Based Management) วิทยากรย้ำว่าการทำ วิจัยในชั้นเรียนไม่ยากและชี้ให้ครูเข้าใจเพิ่มเติมว่าการวิจัยที่กำลังพูดถึงนี้ต้องทำควบคู่ไปกับการเรียนการสอนปกติซึ่งในกระบวนการเรียนการสอนนั้นต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาไปในตัว ครูสอนไปถึงก็สังเกตเด็กไปด้วยในขณะที่ เรียน เล่น และตรวจผลงาน สมุดงาน มีการพูดคุย ชักถาม และสัมภาษณ์เด็กเป็นบางครั้ง ก็ค่อย ๆ รู้ปัญหาของเด็กแต่ละคน แต่ละกลุ่ม แล้วจะมาสรุบเป็นปัญหาที่แท้จริงแล้วค่อยคิดหาสาเหตุ

ซึ่งผิดกับครูแกนตอนเรียนปริญญาโทอาจารย์ที่สอนบอกว่า วิชาวิจัยเป็นวิชาบังคับที่ต้องเรียน การทำวิจัยต้องเริ่มตั้งแต่หาปัญหา เพื่อจะมากำหนดเป็นหัวข้อวิจัย เวลาตั้งชื่อก็ต้องระบุตัวแปรต้น ตัวแปรตาม กลุ่มตัวอย่าง และมีขอบเขตการวิจัย เพียงเท่านั้นครูแกนก็ต้องสาละวนอยู่กับเอกสารกองโตในห้องสมุดเพื่อศึกษาค้นคว้า เพื่อหาปัญหามาทำวิจัยให้ได้ เมื่อไม่มีปัญหา ก็ไม่สามารถตั้งชื่องานวิจัย เมื่อไม่มีงานวิจัย ก็ไม่ได้ปริญญาโท นั่นคือ ครูแกน กำลังจะเป็นคนมีปัญหา

สิ่งที่ครูแกนกำลังเรียนเป็นวิจัยที่นักวิชาการระดับปริญญาโทใช้การวิจัยเพื่อขยายองค์ความรู้ในศาสตร์ของตนเอง มีวิธีการที่เคร่งครัด ต้องรับการฝึกฝน และเรียนกันเป็นเวลาถึง 1 ภาคเรียนต้องเรียนวิชาสถิติควบคู่ไปด้วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครูแกน ซึ่งเคยเกิดขึ้นกับครูคนอื่น ๆ ที่เรียนปริญญาโทมาก่อนแล้ว คือครูต้องทุ่มเทเวลาศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมากมาย ปัญหาซ้ำ ๆ กัน คนอื่นที่เรียนก่อนเขาก็ทำก่อนแล้ว และจะเลียนแบบ หรือตั้งชื่อซ้ำก็ได้ สถิติที่ยากเย็น บางทีชื่อยังเรียกผิดเป็น สถิติ ก็ยังมี

ครูแกนเคยฟังครูแขก ซึ่งจบปริญญาโทมาหมาด ๆ เล่าอย่างภูมิใจที่จบออกมาได้ และเอกสารรายงานการวิจัยหนา หุ้มปกเดินทองอย่างสวยงามไว้บนหิ้งและไม่เคยเปิดดูอีกเลย

จบออกมาถึงรู้สึกเข็ดขยาดกับการวิจัยไปตลอดชีวิต หากใครถามเกี่ยวกับการวิจัย ก็ตอบอย่างชัดเจนว่า เลิกแล้วค่ะ !!!

แต่เมื่อฟังวิทยากรพูดถึง การวิจัย ที่จะมาพัฒนาการเรียนรู้อย่างเด็ก ทำกันในห้องเรียนกลับสนุก ยิ่งกว่า โดยเฉพาะเมื่อได้แบ่งกลุ่มอภิปราย แลกเปลี่ยนปัญหาระหว่างกัน ก็ทำให้ทราบว่าปัญหาของแต่ละคนที่พบในห้องเรียนเป็นปัญหาเล็ก ๆ จากการสอนตามปกติ ทำกันเป็นวิจัยขนาดเล็ก ๆ (Small Scale) มุ่งแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน ซึ่งครูไม่สามารถใช้วิธีการเดิม ๆ ไปแก้ไข

วิธีแก้ปัญหาในชั้นเรียนมีหลายหลากวิธี นักเรียนบางคนใช้วิธีง่าย ๆ และให้ความสนใจพิเศษ คอยเสริมแรงให้ถูกจังหวะก็ไปได้แล้ว ในขณะที่บางคนต้องมีที่ปลอดขวัญสรรเสริญให้กำลังใจ จึงจะคลายปัญหาไปได้

ปัญหาการอ่านคำที่มีตัวสะกดผิด ซึ่งเมื่ออ่านผิดก็ทำให้เขียนผิดไปด้วย

ตัวอย่าง คำที่ครูบันทึกไว้ว่าเด็กอ่านผิดกันมากได้แก่

ฉิตยา เด็กอ่านว่า จิ ยา

แถวตรง เด็กอ่านว่า แถว ตรง

วิธีหนึ่งที่ครูให้เด็กฝึกพูดตามคือ หากคำคล้องจองแล้วมาผูกเป็นกลอน ครูชาตรี สำราญ เคยยกตัวอย่างบ่อย ๆ

คุณหมอประณีต ช่วยฉิตยาให้

ยามฉันทป่วยไข้ ได้หมอนฉิตยา

คำอื่น ๆ ก็ลองคิดขึ้นในทำนองนี้ แล้วลองให้เด็กฝึกตามให้เด็กลองเปลี่ยนคำครูก็คอยฟังให้กำลังใจเป็นช่วงจังหวะอันควร

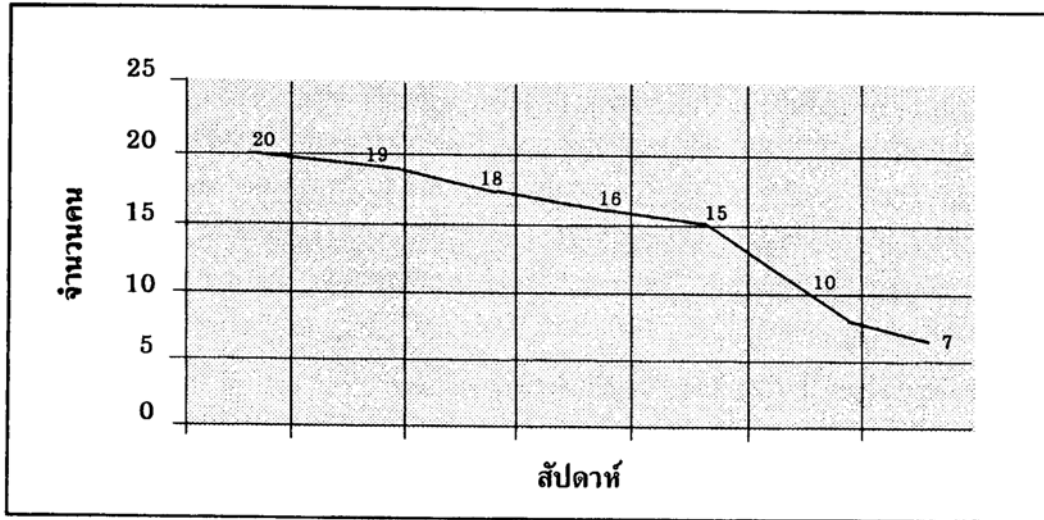
ปัญหาการพูดในที่ชุมชน เด็กจะไม่มี ความมั่นใจเพราะขาดการฝึก จึงพบว่าบ่อยครั้งเมื่อให้ออกมาพูดหน้าชั้น เด็กจะออกมาอ่านตามที่จดไว้

วิธีหนึ่งที่นำมาฝึก คือให้เด็กลองบรรยายภาพให้เพื่อนฟัง แล้วสลับกันพูด จนเกิดความมั่นใจ จึงขยายกลุ่มคนฟังจาก 1 คน เป็น 10 คน จากเรื่องเดิมและพูดเรื่องใหม่กับนักเรียนทั้งชั้น โดยมีครูคอยให้กำลังใจ นักเรียนช่วยปรบมือทุกครั้งี่พูดจบ ในที่สุดก็ให้พูดโดยไม่ต้องมีภาพประกอบ พูดสด ๆ พูดเรื่องใหม่ ๆ ได้

ปัญหาเด็กขาดระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน สังเกตจากการไม่เข้าแถวรับของที่ครูจัดให้เรียงตามลำดับ การมาโรงเรียนสาย การส่งงานไม่ตรงเวลา

วิธีแก้ปัญหา คือใช้การเสริมลักษณะนิสัยและจริยธรรม มีการบันทึกพฤติกรรมให้นักเรียนได้ฟังเรื่องที่ครูคัดเลือกจากนวนิยาย จากภาพยนตร์ แล้วสะท้อนความคิดเห็น เปิดโอกาสให้เด็กวิจารณ์ พูดถึงปัญหาอุปสรรค และครูเป็นผู้สรุปเสริมแรงตอกย้ำสิ่งที่ถูกต้องรวมถึงการวางตัวเป็นต้นแบบที่ดี จากนั้นก็บันทึกผลเป็นระยะ ๆ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง

ผลจากการบันทึกติดต่อกัน 8 สัปดาห์ พบว่าพฤติกรรมของนักเรียนที่ทำผิดระเบียบวินัยค่อย ๆ ลดลงจากสัปดาห์แรกที่ยังไม่ได้ลงมือแก้ไขปัญห และสัปดาห์สุดท้ายของการบันทึกพฤติกรรม เหลือนักเรียนที่ทำความผิด เช่น มาสายเพียง 5 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่ยากจนต้องช่วยพ่อแม่ทำงานก่อนมาโรงเรียน

หลังจากรับการอบรมเชิงปฏิบัติการไปแล้ว ทำให้ครูได้รับความรู้เพิ่มขึ้นและความรู้จากการอภิปรายมากขึ้นภายในกลุ่มเดียวกัน มีความมั่นใจเมื่อวิทยากรสรุป ซึ่งตรงกับที่คิดไว้แล้วหรือที่ได้จากข้อสรุปในกลุ่ม

ตอนสุดท้ายวิทยากรยังมีของแถมคือ แนะนำวิธีใช้เครื่องคิดเลขราคาถูก ในการคิดเลขง่าย ๆ ทำให้เพื่อนครูหลายคนเริ่มเปรียบเทียบว่าวิจัยที่ครูแก่นเรียน กับวิจัยในชั้นเรียน มีความแตกต่างกันบ้างในวิธีดำเนินการ แต่มีข้อที่เหมือนกันในหลักการใหญ่ ๆ

ครูบางคนเริ่มสงสัยครูแก่น มีครูคนหนึ่ง บอกจะแวะไปคุยและถามความก้าวหน้างานวิจัยของครูแก่นด้วย เพราะเริ่มมั่นใจว่าตัวเองมีพื้นฐานเรื่อง การวิจัยอยู่บ้างคงจะคุยกับครูแก่นได้ดีกว่าเดิม

วันสุดท้ายครูสมบูรณ์ ก็ย้ายที่นั่งจากแถวกลางไปนั่งแนวหน้าใกล้กับวิทยากรเรียบร้อยแล้ว คุณครูมองเห็นแนวทางที่ชัดเจนและมีกำลังใจในการทำวิจัยในห้องเรียนให้สำเร็จต่อไป

มีหลายสิ่งๆ ที่พูดกันในการประชุมที่ ครูสมบูรณ์และครูคนอื่นๆ ได้เคยทำกันมาแล้ว แต่ไม่เคยมีคนบอกว่าเป็นการวิจัย เช่น หลังจากรู้ว่าเด็กมีปัญหา ก็หาทางแก้ไขโดยใช้วิธีต่างๆ และเห็นผลมาแล้วเด็กก็จบไปหลายรุ่นแล้วแต่ยังไม่เคยเล่าให้ใครฟัง

ดังนั้นเวลาที่เหลือจึงต้องตั้งใจฟังให้เข้าใจว่าจะเขียนรายงานอย่างไร ให้คนทั่วไปรู้ว่าเราเองก็ทำวิจัยมานานแล้ว โดยไม่รู้ตัว

ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

หัวใจของการศึกษาก็คือ การเรียนรู้ของผู้เรียนและเนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ปัญญาและความเฉลียวฉลาด เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้แต่ต้องอาศัยเวลาและวิธีการเรียนรู้ที่ต่างกันไป จึงต้องส่งเสริมให้คนฉลาดมีปัญหาและเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพของตนเพื่อนำไปสู่เส้นทางที่จะนำพาชีวิตให้อยู่รอดและพึ่งตนเองได้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงไม่เป็นภาระของสังคมกล่าวคือ เป็นคนดี เป็นความภาคภูมิใจของพ่อแม่ ญาติพี่น้อง ชุมชนและสังคม สร้างอาชีพที่เกิดจากสติปัญญา มีความคิดริเริ่มในการสร้างงานจนเป็นที่ยอมรับของชุมชน

ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพียงแต่ครูต้องจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศ รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ให้เอื้อต่อความสามารถของแต่ละคน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ เหมาะสมกับวัยและศักยภาพของผู้เรียนให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่และเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตามเป้าหมายที่คาดหวังไว้ที่ผ่านมามีพบว่าผู้เรียนบางส่วนเรียนสำเร็จได้อย่างรวดเร็ว ได้คะแนนสูงสามารถสอบเข้าเรียนต่อในสถาบันที่ต้องการได้ แต่ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังประสบความล้มเหลวในการเรียน ทั้งนี้เนื่องจากเราจับตัวปัญหาจริง ๆ ไม่ได้และมักจะเข้าใจว่าเจอปัญหาแล้วซึ่งอาจไม่ได้พบปัญหาที่แท้จริงและจะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างไร ดังนั้นการวิจัยจึงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่กล่าวขานเป็นที่ประจักษ์ว่าการใช้การวิจัยในการพัฒนาการเรียนการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการได้ แต่เมื่อเอ่ยถึงงานวิจัย ครู-อาจารย์ อาจจะรู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่าย หหมดกำลังใจ บางคนอาจจะนึกถึงการทำวิทยานิพนธ์ ค่าสถิติ เครื่องมือที่ซับซ้อน รวมถึงแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ฯลฯ ซึ่งโดยปกติผู้สอนได้ใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอนอยู่แล้ว แต่อาจยังไม่สมบูรณ์ในเรื่องของขั้นตอน ของการทำงานอย่างเป็นระบบ ขาดนวัตกรรม ขาดการรายงานผล เป็นต้น

จริง ๆ แล้ว การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียนไม่ใช่เรื่องซับซ้อนยุ่งยากอะไร ครูยังต้องทุ่มเทเวลาให้กับการสอนตาม “แผนการสอน” แล้วลองตั้งคำถามตัวเองว่าพอใจหรือไม่กับการสอนของตนในแต่ละแผนการสอน ถ้ายังไม่พอใจก็ให้คิดว่ายังมีปัญหาอะไร ทำไมเป็นเช่นนั้น จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ต้องคิดหาวิธีโดยค้นหาสาเหตุด้วยการสังเกต พูดคุย สอบถาม ออกแบบทดสอบง่าย ๆ ให้นักเรียนทำการ

ประเมินการสอนของครู สอบถามเพื่อนครูในหมวดให้บุคคลที่เรายอมรับมาสังเกตการสอนหรือดูจากบันทึกหลังสอน จากบันทึกประวัติของผู้เรียนและอื่น ๆ และให้มีการบันทึกไว้ เพื่อกันลืมและใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาแผนการสอน จากนั้นก็คิดหาวิธีการ รูปแบบ เทคนิค สื่อนวัตกรรม แล้วนำไปแก้ปัญหาในการสอนครั้งต่อไปพร้อมกันนี้ก็พิจารณาดูว่า นักเรียนในชั้นเรียนที่เราได้แก้ปัญหา ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่หนึ่งคน สองคน หรือมากกว่านั้น มีผลการเรียนดีขึ้นหรือไม่? สนใจเพิ่มขึ้นหรือไม่?

คงไม่ต้องออกแบบสอบถามหาความพอใจของผู้เรียน ไม่จำเป็นต้องทดลองเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มนักเรียน (กลุ่มทดลองหรือกลุ่มควบคุม) การแก้ปัญหาเช่นนี้เรื่อย ๆ ไปในแต่ละแผนการสอนแต่ละคาบการเรียนการสอนก็จะพัฒนาขึ้นตามลำดับ จากนั้นก็อาจจะลองเขียนเปรียบเทียบให้เห็นว่าผู้เรียนเรียนดีขึ้นกว่าเดิมหรือไม่? เพราะอะไร? ถ้าไม่ดีขึ้น? ก็ทบทวนปรับใหม่ ทำเช่นนี้เรื่อย ๆ ไปอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือขณะดำเนินการสอน ก็คอยสังเกต ปรับปรุงวิธีการไปเรื่อย ๆ กระทั่งได้ข้อสรุปว่าวิธีการ รูปแบบใดดีที่สุดก็ใช้รูปแบบนั้น

จากตัวอย่างที่กล่าวแล้วการวิจัยการเรียนการสอนที่ทำในชั้นเรียนหรือโรงเรียนของผู้สอนเอง เป็นงานวิจัยที่ทำโดยผู้สอน ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาได้ผลดีกว่าการให้ผู้อื่นมาทำวิจัยเพื่อนำผลมาบอกให้ผู้สอนแก้ปัญหาในชั้นเรียน การวิจัยอาจใช้เวลาเป็นอาทิตย์ เดือน หรือภาคเรียน ขึ้นอยู่กับปัญหาและขอบข่ายที่ผู้วิจัยกำหนด ถ้าปัญหาเป็นประเด็นเล็กน้อยอาจใช้เวลาไม่มาก การแก้ปัญหาและคิดวิธีแก้ปัญหาโดยผู้สอนเป็นที่ยอมรับกันว่าได้ผลดี เชื่อถือได้ เนื่องจากครูเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่สอน “ดีที่สุด” เพราะอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนจึงเข้าใจธรรมชาติและภูมิหลังของผู้เรียนดี อีกทั้งมีเวลาอยู่กับผู้เรียนมาก การวิจัยที่ทำโดยผู้สอนเป็นการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ในฐานะผู้สอนไม่ใช่ในฐานะ “นักวิจัย”

อย่างไรก็ตาม การจะพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นบุคคลใฝ่เรียน ใฝ่รู้ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ต้องอาศัยการสังเกตหมั่นศึกษาค้นคว้าจากแนวทางการแก้ไขปัญหาการเรียนการสอนที่ผู้อื่นทำไว้หรือปรึกษาผู้รู้ในโรงเรียนของผู้สอนหรือบุคคลภายนอก เพื่อปรับเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหในชั้นเรียนได้อย่างมั่นใจ

การพัฒนาการเรียนการสอน

เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนต้องปฏิบัติเอง ผู้สอนสามารถทำได้เองเป็นสิ่งที่ไม่ยุ่งยากเกินความสามารถ บางครั้งสิ่งที่ครูกำลังคิดขึ้นมาอาจจะแก้ไขปัญหได้ดีกว่าทฤษฎีหรือสิ่งที่ผู้อื่นคิดไว้แต่การวิจัยต้องอาศัยเวลา ความอดทน ความเข้าใจผู้เรียน อย่าท้อแท้ มิใช่ทำวิจัยเพียงครั้งเดียวจะแก้ปัญหาได้หรือส่งผลงานเลื่อนระดับได้ การพัฒนาต้องใจเย็น อดทน ค่อย ๆ ทำไป แก้ปัญหานักเรียนหนึ่งคน สองคนหรือทั้งชั้นก็แล้วแต่ก็จะเกิดทักษะและกิจกรรม การเรียนการสอนก็จะพัฒนาขึ้น ผลงานที่ได้จะมีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับ บ่อยครั้งจะได้ยินคำถามว่า งานวิจัยของครูสามารถนำมาขอเป็นผลงานเพื่อเลื่อนระดับได้หรือไม่ คำตอบก็คือถ้าครูทำวิจัยโดยมุ่งพัฒนา แก้ปัญหผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูก็สามารถเขียน

รายงานวิจัยเพื่อขอเป็นผลงานทางวิชาการได้โดยอาจจะนำเสนอในรูปแบบรายงานการวิจัย ซึ่งครูก็จำเป็นต้องเคร่งครัดในรูปแบบการเขียนรายงานการวิจัยตามมาตรฐานและการออกแบบการทดลอง และพัฒนานวัตกรรมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการจริง ซึ่งไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินความสามารถของครู

ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

วิจัย มาจากภาษาบาลีว่า วิจโย ซึ่งพระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต. 2542:3) ได้กล่าวถึงความหมายของวิจัยว่าเป็นลักษณะหนึ่งของการใช้ปัญญาพร้อมทั้งเป็นการทำให้เกิดปัญญาหรือทำให้ปัญญาพัฒนาขึ้น...จุดสำคัญของการวิจัยก็คือ การค้นหาความจริง หาให้เจอความจริงซึ่งแบ่งได้เป็น 4 ระดับคือ

1. ค้นหาความจริง
2. ค้นหาสิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่เป็นประโยชน์
3. ค้นหาหนทางที่จะทำให้ดี และวิธีการที่จะทำให้ดี
4. หาวิธีที่จะทำให้สำเร็จ

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ประยูร ปยุตโต. 2539:3) ยังได้กล่าวว่า การเรียนรู้ มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ เรียนเพื่อรู้จักตนเอง เรียนเพื่อรู้จักและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เรียนรู้เพื่อการเจริญงอกงามทั้งร่างกายและจิตใจ เรียนรู้เพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา เรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงาม

การเรียนรู้ที่ถูกต้องย่อมก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ผู้เรียน การเรียนรู้ที่ถูกต้องนำทางให้ผู้เรียนเป็นคนดี และการเรียนรู้ที่สมบูรณ์จะต้องทำให้ผู้เรียน เป็นคนเก่งด้วย

คนที่มีการศึกษา (เรียนรู้) จะต้อง

1. มีปัญญา
2. มีความดีงาม (อาจเรียกว่าคุณธรรม)
3. มีความสุข

ดังนั้นจึงสรุปความหมายของการเรียนรู้ได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่แต่ละบุคคลได้รับมา

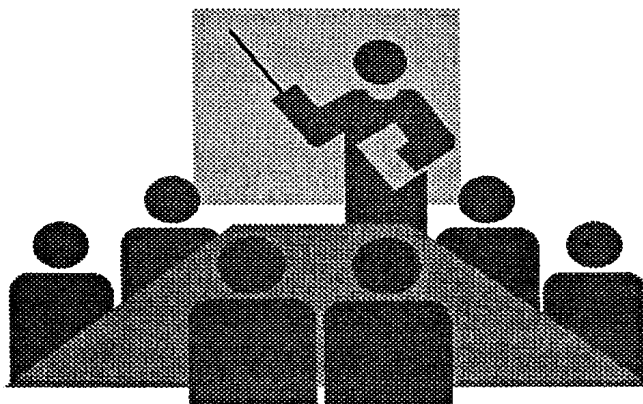
การพัฒนาการเรียนรู้หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ กิจกรรมแหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้เต็มตามศักยภาพ สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด ความสนใจและคำนึงถึงมาตรฐานคุณภาพการศึกษาเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ การจัดสภาพการเรียนรู้ในชั้นเรียน ครูต้องตรวจสอบอยู่ตลอดเวลาว่านักเรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ตรงตามเป้าหมายที่ต้องการหรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคใดเกิดขึ้นและทำการแก้ไขให้การจัดสภาพการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดการดังกล่าวคือการจัดดำเนินการวิจัยนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้และการวิจัยจะต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กัน ดังที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้เน้นย้ำความสำคัญของการวิจัยกับกระบวนการเรียนรู้ไว้ว่า “ถ้ามีคำถาม ต้องหาคำตอบ แสวงหาคำตอบด้วยการวิจัยช่วยให้เกิดความรู้ใหม่ขึ้น การวิจัยเป็นกระบวนการเดียวกันกับกระบวนการเรียนรู้” ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

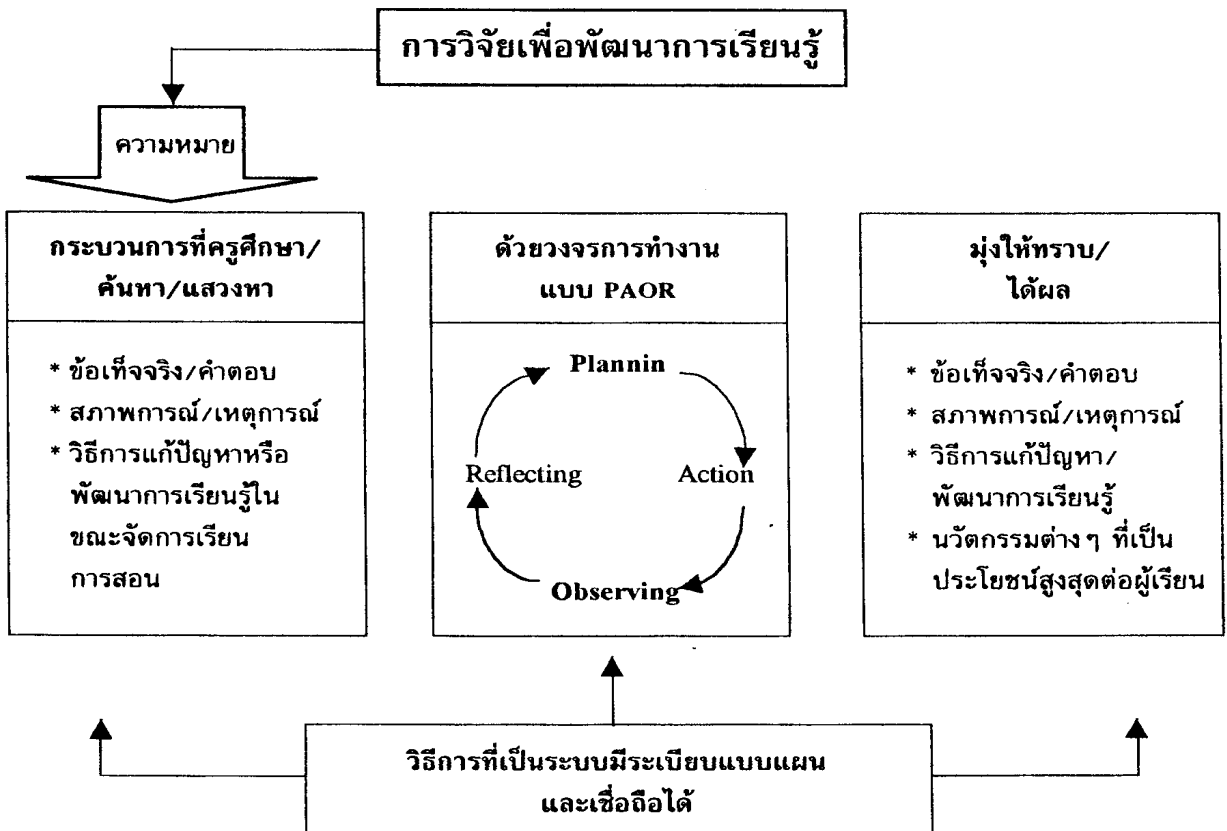
ครูทองดี แยมสรวล กล่าวว่า การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่ใช้แก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการหรือวิธีการอย่างหนึ่งให้ได้มาซึ่งข้อความรู้อย่างเป็นระบบและนำความรู้ที่ได้มาใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมุ่งที่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือการบริหารจัดการเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

ในส่วนของ สุวิมล ว่องวาณิช (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543:34) ได้กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนว่า เป็นการวิจัยที่ทำโดยครูผู้สอนในห้องเรียนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียน และนำผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการวิจัยที่ต้องทำอย่างรวดเร็ว นำผลไปใช้ทันทีและสะท้อนข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานต่างๆ ของตนเองให้ตนเองและกลุ่มเพื่อนร่วมงานในโรงเรียน ได้มีโอกาสอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป สำหรับ พิชิต ฤทธิ์เจริญ (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543 : 8) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ว่าเป็นการวิจัยปฏิบัติการที่ทำโดยครู ของครู เพื่อครูและผู้เรียนโดยการแสวงหาวิธีการหรือพัฒนาทางเลือก ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

การทำวิจัยโดยครู
จะนำไปสู่การพัฒนาการสอนของตน
และพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ส่วนประกอบตามความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

นอกจากนี้ กองวิจัย กรมวิชาการ (2543:2) ได้ให้ความหมายของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ว่า เป็นการทำงานเชิงระบบที่ท้าทายให้ครูได้แสดงความสามารถในการกระตุ้นนักเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจาก ความอยากรู้และหากลวิธีในการหาคำตอบ แล้วสรุปอย่างมีเหตุผล มีความน่าเชื่อถือ ครูได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการดังกล่าว จะช่วยบ่มเพาะวิธีการคิดอย่างมีเหตุผล ไม่เชื่อหรือหลงงมงายอะไรง่าย ๆ แต่จะสร้างกระบวนการติดต่ออย่างเป็นระบบในสมอง โดยใช้วิธีสังเกต จดบันทึกและวิเคราะห์จนได้ข้อมูลที่ยืนยันได้ว่าเป็นปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริง เพื่อนำมาดำเนินการพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัย ดังนั้นกระบวนการวิจัยและการจัดการเรียนรู้ไม่แยกไปจากบทบาทหน้าที่ ที่ครูปฏิบัติเป็นประจำ

กล่าวโดยสรุป การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ครูศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนในชั้น ที่ครูรับผิดชอบอย่างมีระบบ ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากความอยากรู้และหากลวิธีในการหาคำตอบ โดยใช้วิธีสังเกต จดบันทึก และวิเคราะห์จนได้ข้อมูลที่สรุปอย่างมีเหตุผลที่ยืนยันได้ว่า เป็นปัญหาจริง เพื่อนำมาดำเนินการพัฒนาโดยใช้รูปแบบ วิธีการนวัตกรรม ฯลฯ เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานและเป้าหมายที่กำหนดไว้

งานวิจัยที่ทำโดยครู
จึงเป็นงานวิจัย
เกี่ยวกับปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน
นวัตกรรมการสอน หลักสูตร การวัดและประเมินผล เป็นต้น
ทั้งนี้เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

งานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นี้ เกี่ยวข้องกับครูผู้เรียนและผู้ช่วยเหลือหรือผู้สนับสนุนผู้ช่วยเหลือ หรือผู้สนับสนุนอาจเป็นครูในโรงเรียน ผู้บริหาร หรือบุคคลภายนอก เช่น ผู้ปกครอง นักการศึกษา ศึกษา นิเทศก์ บุคคลในชุมชน องค์กรต่าง ๆ ที่ช่วยเหลือสนับสนุนด้านเอกสาร สิ่งบประมาณ เทคนิควิธีการ การให้การอบรมความรู้ด้านการทำวิจัย หรืออาจเป็นผู้ให้ขวัญกำลังใจเพื่อทำให้งานวิจัยพัฒนาการเรียนรู้อบรมตามเป้าหมายที่ต้องการ

ประโยชน์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้มีประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและยังเป็นประโยชน์ต่อตัวครู ต่อโรงเรียน และวงการศึกษาอีกด้วย

1. ประโยชน์ต่อผู้เรียน

นักเรียนในชั้นเรียนมีความรู้ ความสามารถพื้นฐานแตกต่างกัน หากครูยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดียวแล้ว จะทำให้นักเรียนที่มีความสามารถในการรับรู้เร็วกว่ากลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มที่มีการรับรู้ช้า มีปัญหาในการเรียนรู้ได้ ครูจึงต้องหาวิธีการแก้ไขโดยการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาอย่างมีหลักการ แล้วคิดหาทางแก้ปัญหา จนสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียนให้ดีขึ้น นักเรียนเกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน จนในที่สุดมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

2. ประโยชน์ต่อครู

ครูมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบคือ การวางแผนทำงานประจำ ได้แก่ วางแผนการสอน เลือกวิธีสอนที่เหมาะสม ประเมินผลการทำงานเป็นระยะโดยมีเป้าหมายชัดเจน จะทำอะไรกับใคร เมื่อไร ด้วยเหตุผลอะไร และทำให้ทราบผลการกระทำว่าบรรลุเป้าหมายเพียงใดได้อย่างไร โดยการทบทวนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ช่วยให้ครูเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อหาทางแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมในการคิดแก้ปัญหา บางครั้งนวัตกรรมชิ้นแรกอาจมีข้อบกพร่องแต่เมื่อได้มีการปรับปรุงอยู่เสมอก็สามารถพัฒนาเป็นผลงานที่มีประโยชน์เป็นที่ยอมรับได้

3. ประโยชน์ต่อโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มครูมีมากขึ้น ทั้งในรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ภายในหมวดวิชา และระหว่างหมวดวิชา ตั้งแต่การร่วมคิดแก้ปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุ การเขียนรายงานเพราะครูในโรงเรียนมีความถนัดหรือชำนาญต่าง ๆ กัน ถ้าได้ระดมสรรพกำลังจากความถนัดของแต่ละคนแล้ว ก็จะทำให้งานวิจัยมีคุณภาพยิ่งขึ้น เช่น ครูคณิตศาสตร์มีความถนัดในการคำนวณ การนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ครูบรรณารักษ์ช่วยดูแลการเขียนบรรณานุกรม ครูภาษาไทยช่วยตรวจสอบการสะกดคำ ครูภาษาอังกฤษช่วยด้านการอ่านเอกสารตำรา/งานวิจัยจากต่างประเทศ เป็นต้น การที่ครูต้องศึกษาค้นคว้าเนื้อหาวิชาที่ตนรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่อยู่ให้มากขึ้น จะช่วยให้การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ สามารถกำหนดสาเหตุและชี้ประเด็นปัญหาได้ชัดเจนเพื่อการแก้ปัญหาได้ตรงจุด ยกย่องมาตรฐานวิชาการโรงเรียนให้สูงขึ้น

4. ประโยชน์ต่อวงการศึกษา

ผลงานวิจัยในชั้นเรียนที่ได้นอกจากจะได้รับการเผยแพร่โดยทั่วไปแล้ว ผลงานวิจัยในประเด็นปัญหาที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน หากนำมาสังเคราะห์จะได้เป็นองค์ความรู้ใหม่และจะเป็นการกระตุ้นให้มีการพัฒนาผลงานทางวิชาการอย่างไม่หยุดยั้ง เกิดเป็นภาพลักษณ์ที่ดีของวงการวิชาชีพครูเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการทำงานอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

เจียร พานิช, การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน
โรงเรียนสมถวิลหัติน : 2544 อัดสำเนา